

Κοινωνική ευαλωτότητα

Άννα Τσιμπουκλή

Επικ. Καθηγήτρια Διά βίου μάθηση, δυναμική ομάδας και Εκπαίδευση Ενηλίκων,
ΠΤΔΕ, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, ΕΚΠΑ

Παραδοσιακοί Ορισμοί

Ευαλωτότητα ορίζεται ο βαθμός στον οποίο ένας πληθυσμός, άτομο ή οργανισμός **αδυνατεί να έχει προσδοκίες**, να αντιμετωπίσει, να αντισταθεί και να ανακάμψει από τις επιπτώσεις μίας καταστροφής ' (WHO).

Όμαδες που βιώνουν μεγαλύτερο κίνδυνο για φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό (εθνικές μειονότητες, μετανάστες/πρόσφυγες, άτομα με αναπηρία, άστεγοι, όσοι έχουν προβλήματα κατάχρησης ουσιών, απομονωμένα άτομα τρίτης ηλικίας και παιδιά).

Δείκτης
μέτρησης
ευαλωτότητας

AROPE – At Risk Of Poverty or social Exclusion - ποσοστό ανθρώπων που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό, με **σοβαρές υλικές ελλείψεις**.

Στόχος της ΕΕ έως 2030

- Τουλάχιστον το 78% του πληθυσμού ηλικίας 20 - 64 να εργάζεται έως το 2030.
- Τουλάχιστον 60% των ενηλίκων κάθε χρόνο, να συμμετέχει σε προγράμματα διά βίου μάθησης.
- **Να μειωθεί** ο αριθμός των ανθρώπων που κινδυνεύει από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια, εκ των οποίων τουλάχιστον τα 5 εκατομμύρια να είναι παιδιά.

ΑΡΟΡΕ-Πώς μετράται

Αφορά συγκεκριμένες ελλείψεις υλικών αγαθών. Στις μετρήσεις λαμβάνονται υπόψη:

- η ηλικία,
- το φύλο,
- η απασχόληση (18+),
- το εισόδημα
- το είδος της κατοικίας,
- το μορφωτικό επίπεδο,
- η υπηκοότητα,
- η χώρα προέλευσης,
- η περιοχή κατοικίας,
- ο βαθμός αστικοποίησης καθώς και
- το μορφωτικό επίπεδο των γονέων παιδιών ηλικίας 0-17 ετών.

ΑΡΟΡΕ

Αποστέρηση σε **επτά (7)** από τα **13 υλικά και κοινωνικά αγαθά:**

- Αντιμετώπιση έκτακτων δαπανών.
- Διακοπές μίας εβδομάδας/έτος.
- Ανταπόκριση στα τρέχοντα έξοδα (δάνειο ή ενοίκιο, λογαριασμοί κλπ.).
- Δυνατότητα κάθε δεύτερη ημέρα να αγοράζει κρέας, κοτόπουλο, ψάρι ή λαχανικά.
- Συντήρηση σπιτιού.
- Όχημα για προσωπική χρήση.
- Αντικατάσταση επίπλων.
- Σύνδεση στο internet.
- Αγορά νέων ρούχων.
- Τουλάχιστον δυο ζευγάρια παπούτσια.
- Προσωπικά έξοδα.
- Τακτική ψυχαγωγική ή άλλη δραστηριότητα.
- Φαγητό και ποτό εκτός σπιτιού τουλάχιστον μία φορά το μήνα.

Νεόπτωχοι εργαζόμενοι

Άτομα που εμφανίζονται ως εργαζόμενοι αλλά κινδυνεύουν από αποκλεισμό καθώς έχουν χαμηλά εισοδήματα π.χ. κάτω του 60% του μέσου μηνιαίου εισοδήματος.

9.5% της EU- 28.

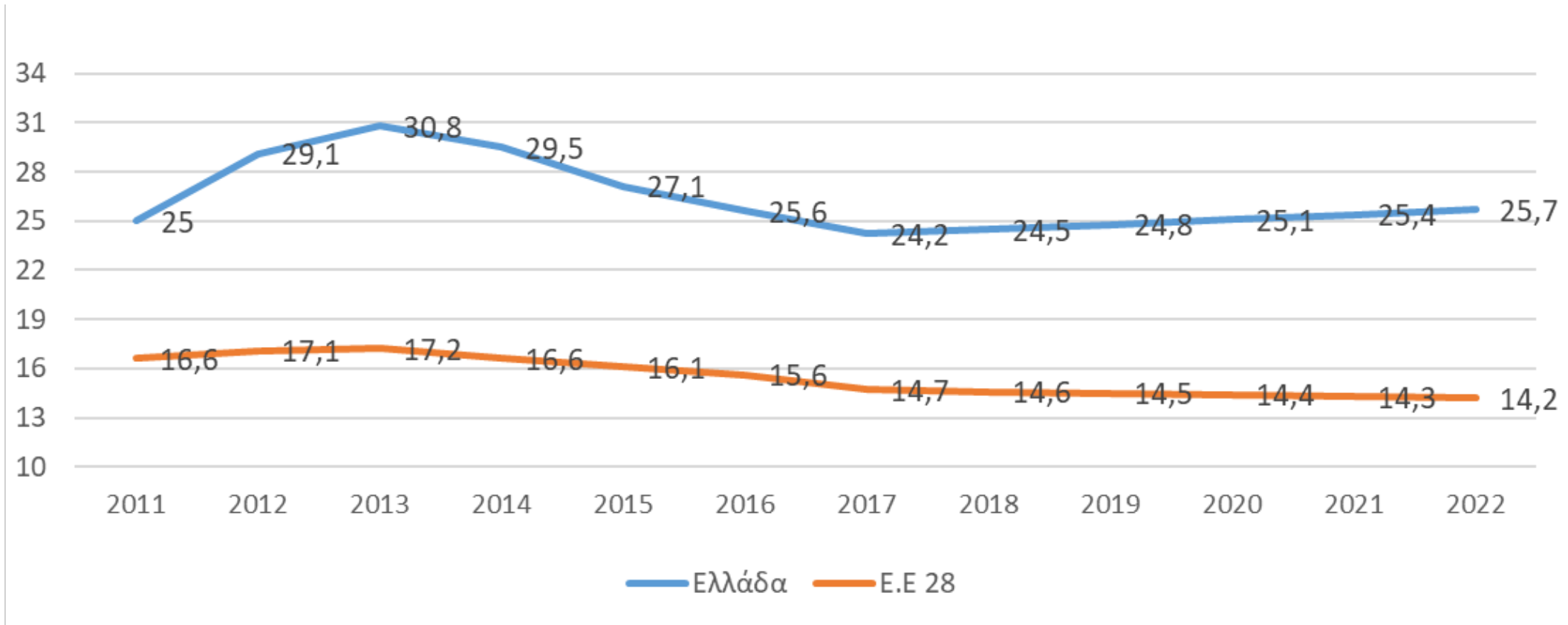
Πάνω από 10%: Ρουμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πολωνία, Πορτογαλία, Εσθονία.

Περισσότερες γυναίκες.

Η κατάσταση στην Ελλάδα

- Στην Ελλάδα σήμερα, τα άτομα που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, αντιπροσωπεύουν το 30% του συνολικού πληθυσμού (3,161,900 άτομα) (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021).
- Το ποσοστό των παιδιών που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, το οποίο επίσης υπερβαίνει το 30% όταν ο κοινοτικός μέσος όρος βρίσκεται στο 24,2% (European Statistical Office, 2020).
- Μία νέα ομάδα, αφορά παιδιά που βιώνουν δυσμενείς εμπειρίες ζωής (Felitti, et.al., 1998) καθώς και νέους ηλικίας 15-29 ετών που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, εργασίας και κατάρτισης (NEETS).
- Σήμερα στην Ευρώπη αγγίζουν τα 13.7 εκατομμύρια, δηλαδή το 17,6% των νέων (European Statistical Office, 2021).
- Στην Ελλάδα, οι δείκτες είναι υψηλότεροι του κοινοτικού μέσου όρου, υπερβαίνουν το 20% και ιδιαίτερα στις γυναίκες το 30% (European Statistical Office, 2021) όπως και τα συνολικά ποσοστά ανεργίας στη χώρα μας φαίνεται να είναι διπλάσια του κοινοτικού μέσου όρου.

Ποσοστά ατόμων ηλικίας 15-34 ετών εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα και στις χώρες της Ε.Ε. (Πηγή: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ)

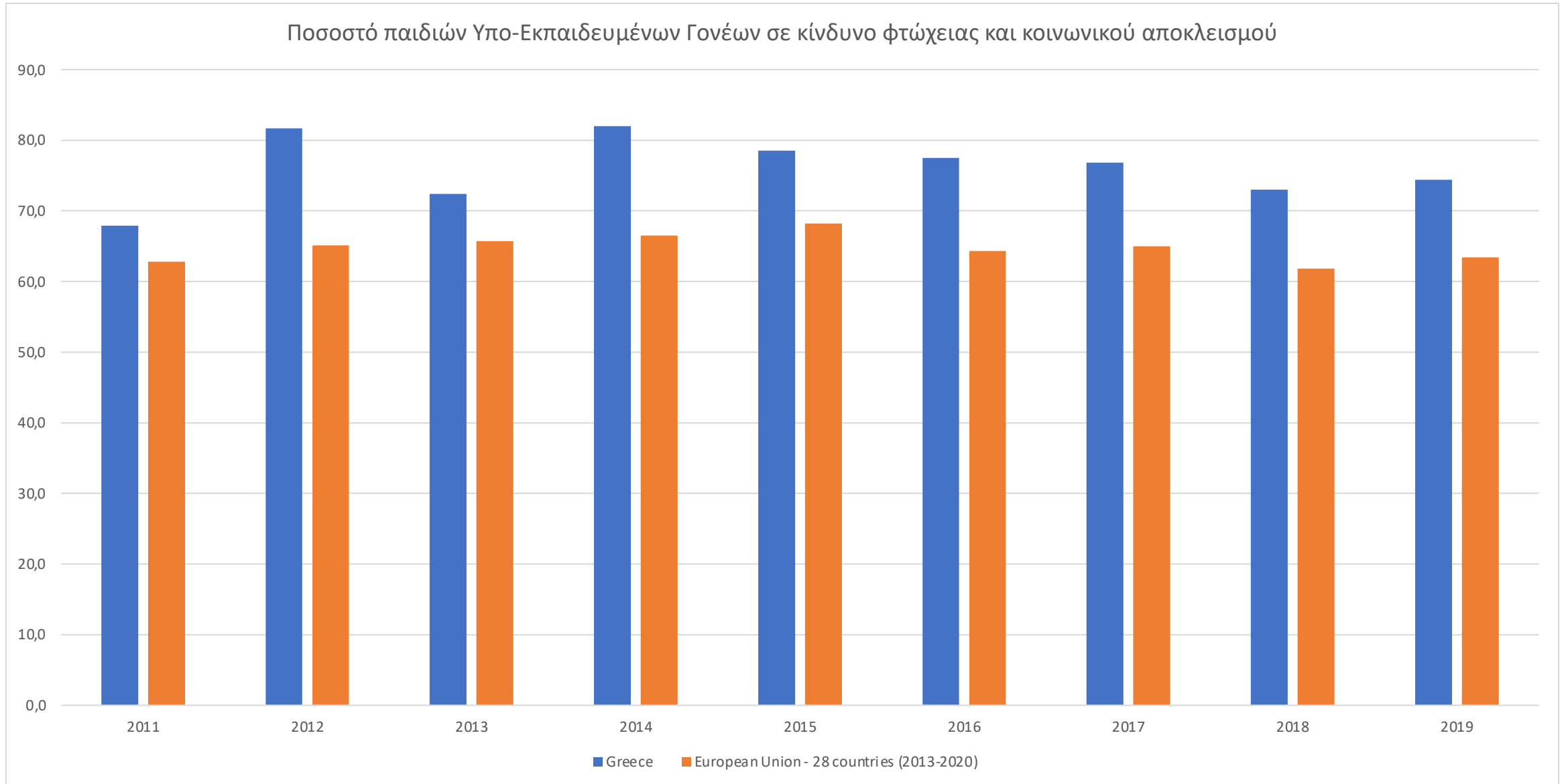

Παιδιά Υπό- εκπαιδευμένων γονέων

- Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης και ο δείκτης πρόβλεψης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού σε παιδιά υπο-εκπαιδευμένων γονέων (Επίπεδο 0-2, δημοτικό/γυμνάσιο).
- Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (2021), το 2019 το 74.4% των παιδιών υπο-εκπαιδευμένων γονέων στην Ελλάδα κινδύνευε από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.
- Οι προβλέψεις για το 2022 να παραμένουν σε ίδια ή υψηλότερα επίπεδα (77,1%).
- Η συνολική κατάσταση χειροτερεύει καθώς σε μία δεκαετία (2011-2021), ο αριθμός των ατόμων αυξήθηκε κατά 6,5 ποσοστιαίες μονάδες.

Γράφημα 1: Κοινωνικός αποκλεισμός και παιδιά υπο-εκπαιδευμένων γονέων

Χαρακτηριστικά της εποχής

- Οι νέοι άνθρωποι σήμερα αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα από οποιαδήποτε άλλη γενιά μετά τον πόλεμο (Turarveska et.al., 2020).
- Η οικονομική αστάθεια δεν επιτρέπει την ομαλή μετάβαση στον χώρο της εργασίας.
- Η κοινωνικο-οικονομική τάξη, το φύλο, η φυλή και η γεωγραφία επηρεάζουν τις επιλογές ζωής και επαγγέλματος.
- Η υπο-εκπαίδευση των γονέων συνεχίζει να σχετίζεται με την υπο-εκπαίδευση των παιδιών (Lindemanna & Markus, 2018, Mäder, et.al., 2014).
- Παρατηρείται αύξηση στα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου πανευρωπαϊκά (Tsolou & Babalis, 2020).
- Με αυτά τα δεδομένα, ο ρόλος της **Διά βίου μάθησης και της Συμβουλευτικής** είναι ιδιαίτερα κρίσιμος στις προσπάθειες προσέγγισης ατόμων και ομάδων που δεν εντάσσονται στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Τι να λάβουμε
υπόψη στη
Συμβουλευτική
και στη Διά-
βίου μάθηση;

- Η **χρονική επιμονή** του αποκλεισμού, που σε ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες μπορεί να αγγίζει ή/και να υπερβαίνει τα δέκα έτη.
- Η ταυτόχρονη συγκέντρωση **πολλαπλών παραγόντων αποκλεισμού** σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, όπως για παράδειγμα αστεγία παράλληλα με κατάχρηση ουσιών ή εγκλεισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα.
- Οι **δυσμενείς εμπειρίες ζωής** κατά την παιδική ηλικία (Adverse Childhood Experiences).
- Οι **πολλαπλές ταυτότητες**
- Ο **Ψευδής εαυτός** (Winnicott, 1965), που κατασκευάζεται στον ψηφιακό κόσμο.
- Η **έλλειψη εμπιστοσύνης** προς τις δομές εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης.
- Η **αδυναμία των παραδοσιακών δομών** να προσεγγίσουν τις ομάδες αυτές.
- Το **Στίγμα**.

Στίγμα

Ταμπέλα

Στερεότυπα

Διάκριση

Επίμονο

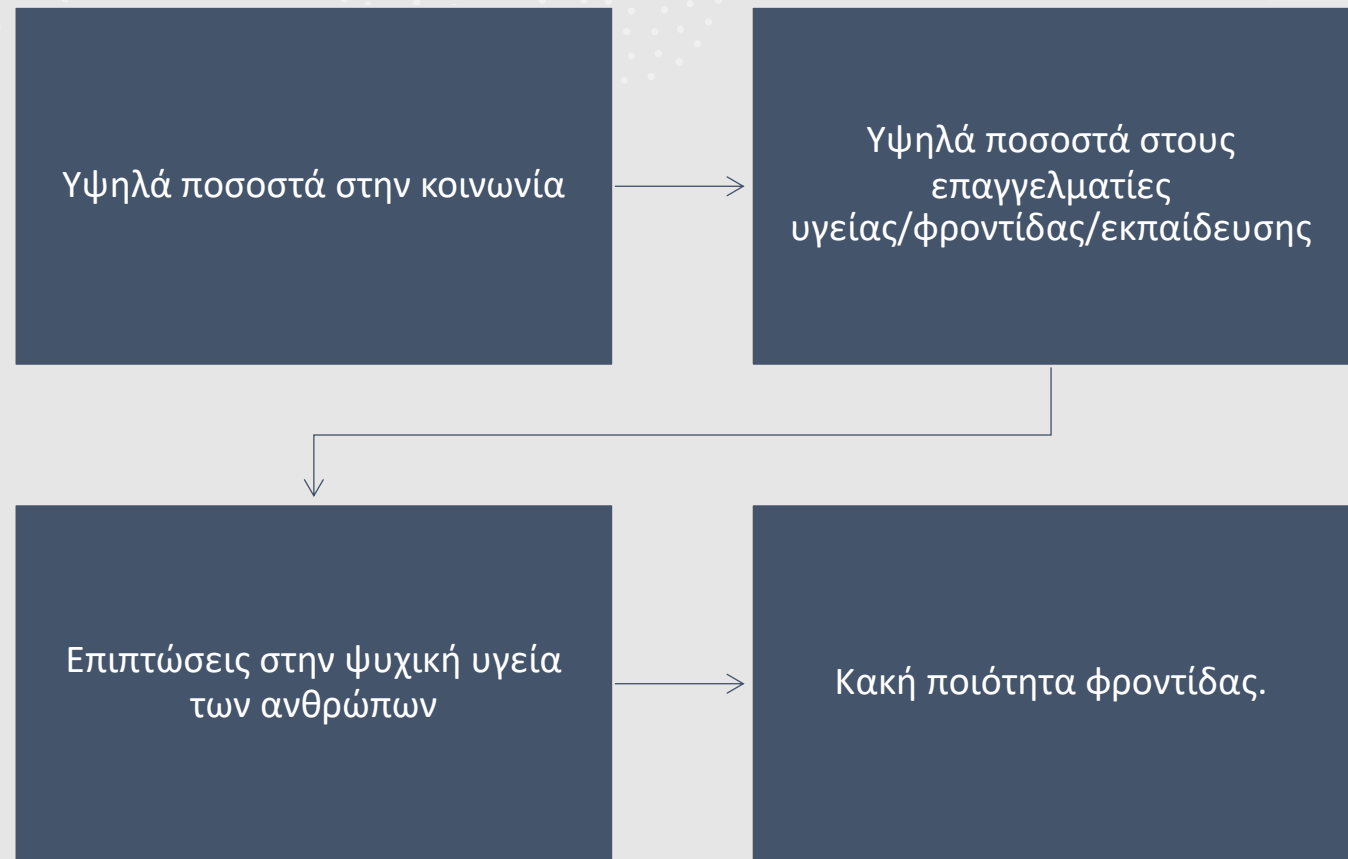

Διαβρωτικό

Βασισμένο στην πεποίθηση της έλλειψης θέλησης, αδυναμίας χαρακτήρα και ηθικής έκπτωσης.

Η διάδοση του Στίγματος

Πώς μπορεί να αλλάξει μέσα από προγράμματα Διά βίου Μάθησης;

Η γλώσσα και οι λέξεις που χρησιμοποιούμε.

Σεξιστικά ρατσιστικά ανέκδοτα.

Ψευδοθητική

Αναμετάδοση των στερεότυπων από τον ημερήσιο και ηλεκτρονικό τύπο και την τηλεόραση.

Κριτικός στοχασμός για την αναπαραγωγή των στερεοτύπων.

Χαρακτηριστικά των προγραμμάτων Διά βίου μάθησης

- Τα προγράμματα Διά βίου μάθησης διαφέρουν από τα προγράμματα κατάρτισης για ανεύρεση εργασίας
- Η σημασία της αυτό-κατευθυνόμενης μάθησης
- Έμφαση στα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων (π.χ. αυτο-εκτίμηση, προσωπικά κίνητρα μάθησης κλπ.)
- Ενεργή διαμόρφωση του τρόπου και της διεργασίας της μάθησης
- Προσωπική ανάπτυξη
- Αλλαγή στάσεων, πεποιθήσεων και συμπεριφοράς

Παράγοντες που αφορούν τη Διά βίου

Αρνητικές
Εμπειρίες από το
Παρελθόν
(π.χ. Bullying)

Δυσκολία στη
σχέση με τους
Εκπαιδευτές

Δυσκολία στη
σχέση με τους
άλλους
εκπαιδευόμενους

Αίσθημα
απομόνωσης

Δυσκολία σε
ορισμένα
γνωστικά
αντικείμενα

Πιεστικό
περιβάλλον

Παράγοντες που αφορούν το περιβάλλον

Υψηλό οικογενειακό άγχος (π.χ. οικονομικά προβλήματα, βία, κακοποίηση κλπ.)

Αλλαγές στο οικογενειακό περιβάλλον (π.χ. μετακόμιση, διαζύγιο, ασθένεια γονέα).

Απώλεια και θάνατος

Ανάληψη φροντίδας άλλων ή έλλειψη φροντίδας

Οικογενειακό ιστορικό συναισθηματικών προβλημάτων

Κακή ψυχική υγεία των ίδιων ή των γονέων

Παράγοντες που αφορούν το άτομο

Άγχος, κατάθλιψη
και άλλα ζητήματα
ψυχικής υγείας.

Δυσκολίες στη
διαχείριση και τον
έλεγχο των
συναισθημάτων.

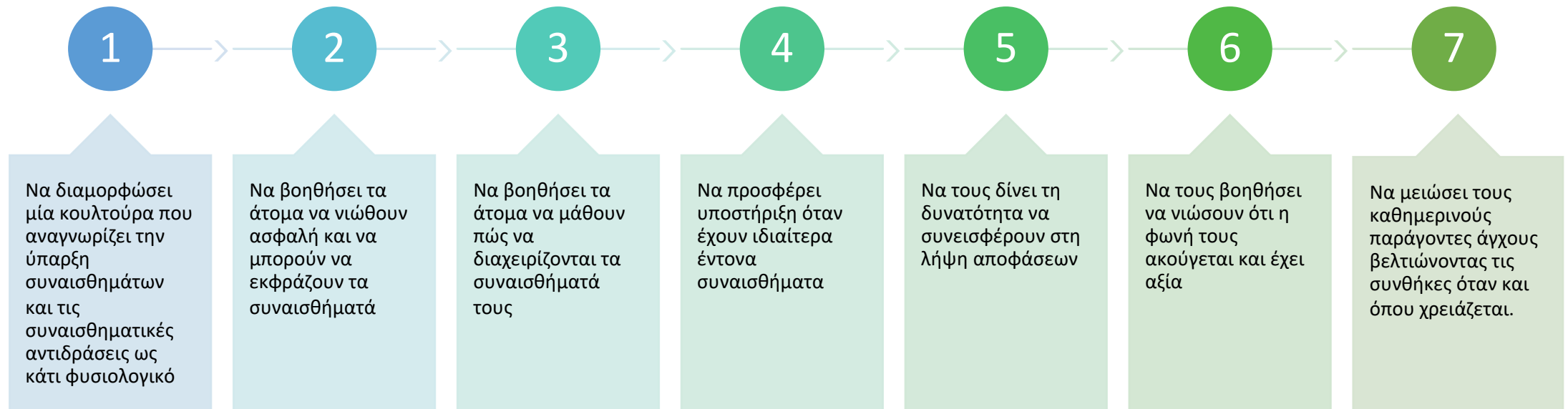
Τραύμα και
Δυσμενείς
Εμπειρίες Ζωής

Χαμηλή
αυτοεκτίμηση

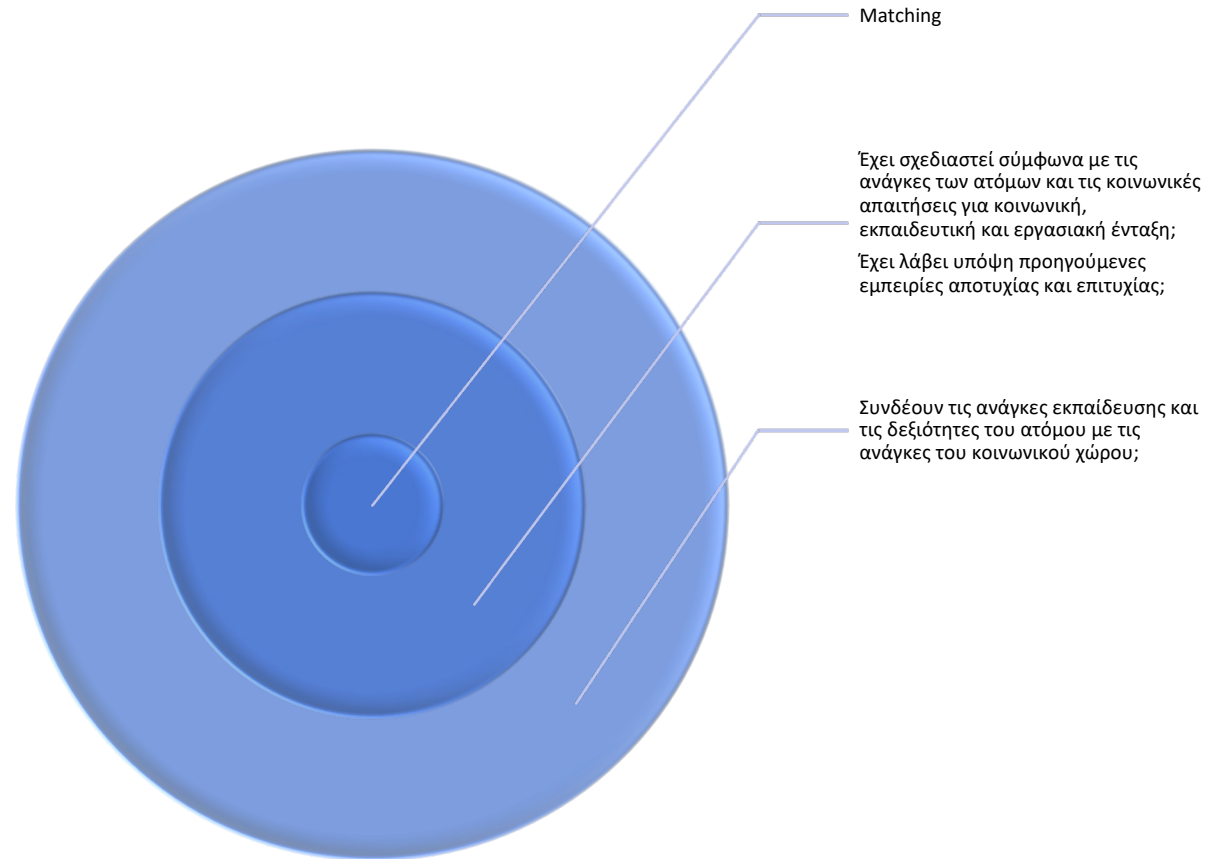
Άγχος
αποχωρισμού
(separation
anxiety).

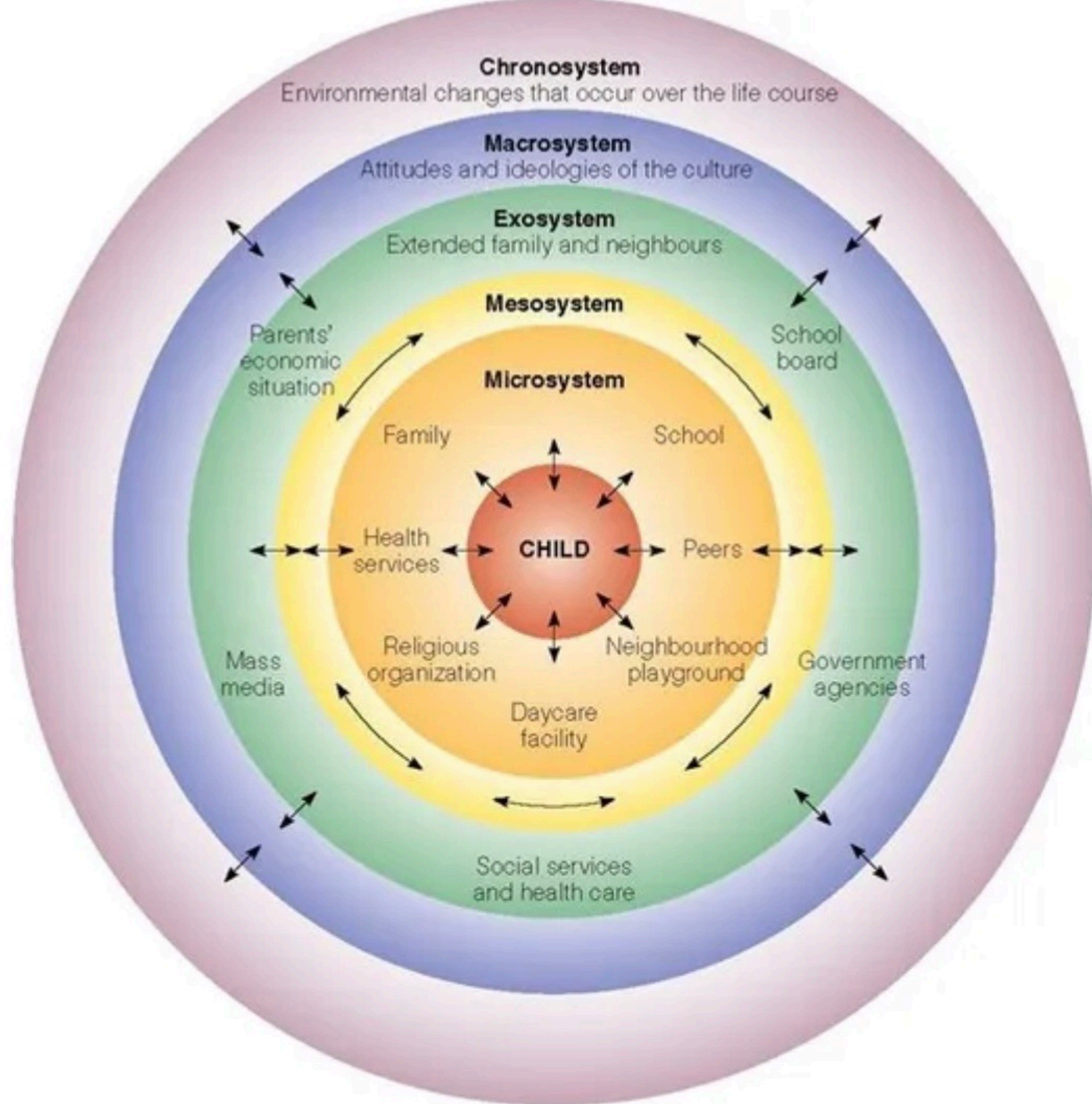
Ειδική
εκπαιδευτική
ανάγκη

Τι μπορούν να κάνουν οι Εκπαιδευτές/Σύμβουλοι

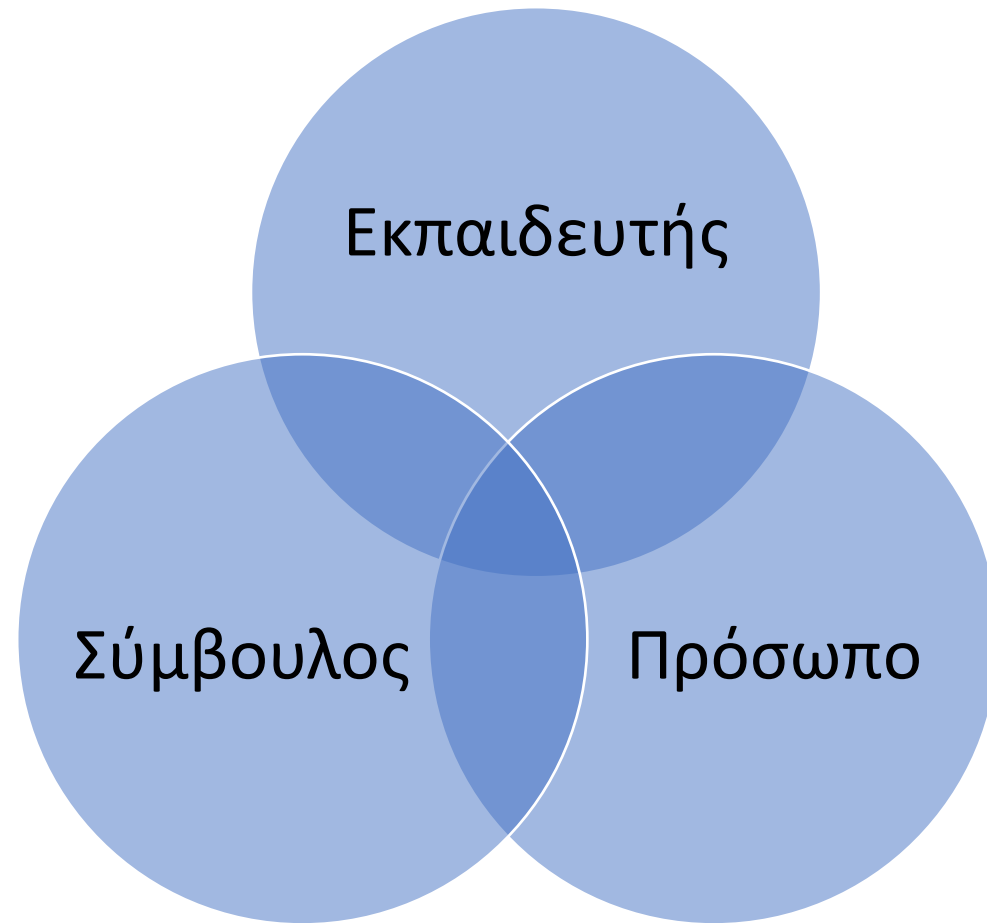

Προγράμματα Διά βίου μάθησης

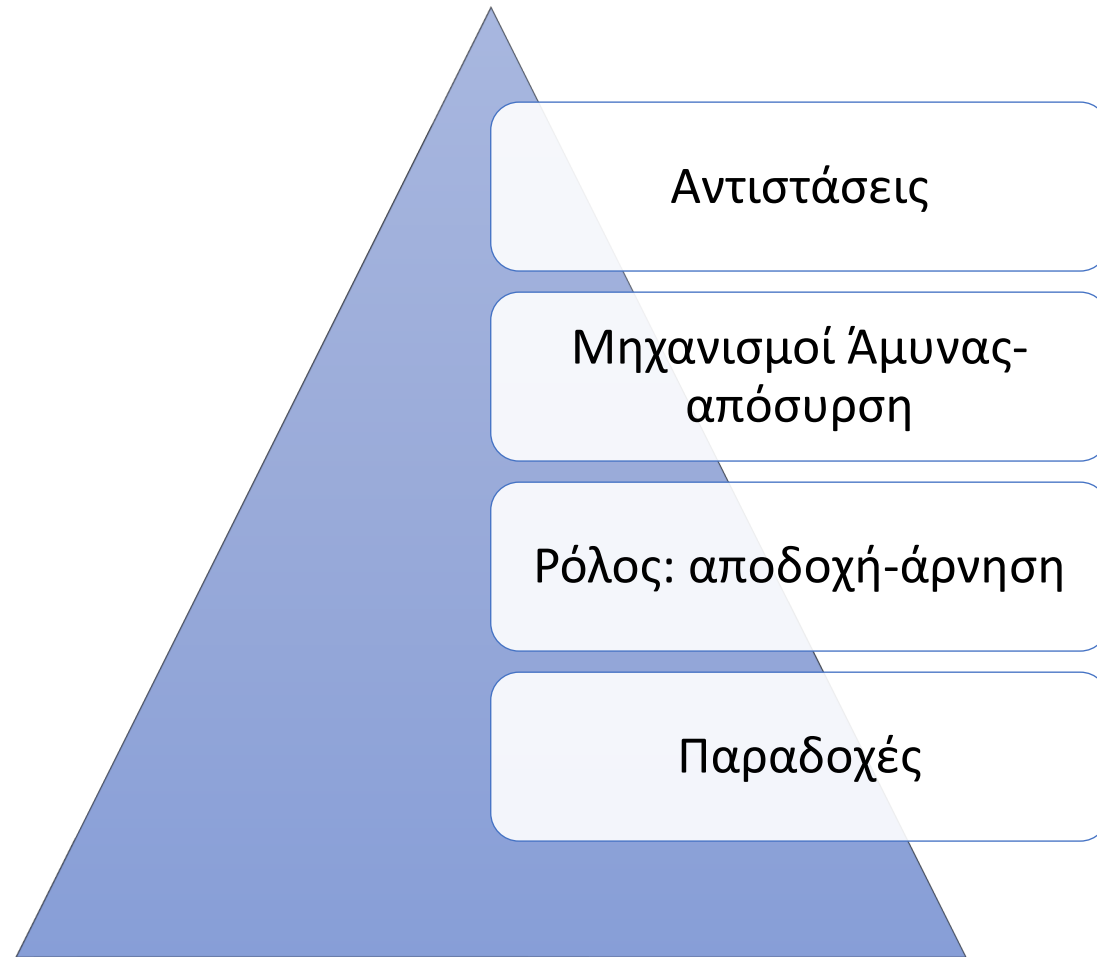

Η συνάντηση των τριών

Το πρόσωπο, ο/η Εκπαιδευτής & ο/η Σύμβουλος

Οι προτάσεις

